

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Приступи Євгена Никодимовича

на дисертацію **Денисенко Наталії Григорівни** на тему:

«Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Якість розбудови Нової української школи, зокрема фізичного виховання в ній, залежить від загальної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з новим типом мислення, який, на відміну від людини-виконавця, здатний самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення, проєктуючи досягнення сучасної оздоровчої політики на конкретні умови шкільної освіти.

Підготовка такого вчителя є найважливішим завданням закладів вищої освіти України. Також закономірним є зв'язок означеної наукової проблематики із трансформаційними викликами суспільної свідомості, появою інноваційно-когнітивного типу вчителів нової формації і культури – цифрової, становленням нового типу суспільства – інформаційно-мобільного, знаннєвого, що є важливим для стратегічного спрямування підвищення ефективності вищої фізкультурної освіти. Тому увага Денисенко Наталії Григорівни до формування педагогічної мобільності є виправданою і своєчасною, а твердження здобувачки про обумовленість вибору теми дослідження «Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури» є об'єктивним.

Актуальність і важливість дисертації підтвержені її зв'язком із такими напрямками наукових досліджень, як «Акмеологічні засади професійної підготовки освітянських кадрів» (державний реєстраційний номер

0115U000554), «Модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах Нової української школи» (державний реєстраційний номер 0119U002585).

Структура та обсяг дисертації авторки відповідають вимогам. Робота містить анотації українською та англійською мовами, список авторських публікацій. Вступ представляє науковий замисел дослідниці, етапи його реалізації та віддзеркалює загальну характеристику наукової роботи. Шість розділів дисертації максимально повно й послідовно розв'язують визначені наукові завдання, засвідчують результати проведеної роботи. У висновках до кожного розділу та загальних висновках чітко сформульовані результати проведеного дослідження. Додатки, подані окремим блоком, доповнюють інформацію й посилюють практичне значення дисертації. Загальний обсяг роботи становить 595 сторінок, серед яких 404 сторінки – це основний текст. Дисертація містить 21 таблицю та 96 рисунків.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертантка здійснила обґрунтування наукових положень і висновків відповідно до визначених завдань та підтвердження загальної й часткових гіпотез згідно з провідною ідеєю та концепцією дослідження. Авторка вдало використала теоретичні, емпіричні й статистичні методи дослідження.

Глибокий аналіз наукової, філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, літератури з фізичного виховання, контент-аналіз нормативних документів у сфері вищої освіти та фізичної культури і спорту, ретроспективний аналіз власного досвіду науково-педагогічної діяльності допомогли дослідниці з'ясувати стан розробленості проблеми щодо формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у педагогічній теорії та практиці українських і зарубіжних закладів вищої освіти. Використані методи узагальнення і систематизації дали змогу авторці з'ясувати сутність та зміст структурних компонентів професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка

формується у закладах вищої освіти. Застосування емпіричних методів переконало в необхідності впровадження експериментальної перевірки ефективності розробленої системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. За допомогою статистичних методів дослідниця об'єктивно проаналізувала експериментальні дані й визначила рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Заслуговує на увагу використання діалектичного методу, за допомогою якого вдалося розкрити базові суперечності в процесі підготовки фахівців із фізичної культури на державному, науково-педагогічному, професійно-практичному, конкретно-пошуковому, інформаційно-методичному рівнях.

Денисенко Наталія Григорівна змогла простежити еволюцію визначення поняття «мобільність» у різних історичних формаціях. Це дало можливість дослідниці визначити основи її доктрини, теоретичні положення і певні етапи за такою періодизацією: софістський період (античність, середньовіччя); пансофійський період (XVII ст.); реформаторський період К. Д. Ушинського (друга пол. XIX ст. – поч. XX ст.); експліцитний період (друга пол. XVIII ст. – XIX ст.); компетентнісний (командний) період (60-ті роки XX ст.); наставницький період (70-ті роки XX ст.); кластерний період (80-ті роки XX ст.); конструктивно-мобільний період в освіті дорослих (кін. XX ст. – поч. XXI ст.).

Дисертантка справедливо робить висновок про те, що ідеї мобільності у вітчизняну освіту прийшли у кінці XIX ст., коли стрімко розвивалося капіталістичне підприємництво, з'явилися думки про «потребу у людях дії» в різних її проявах.

Такий аналіз дозволив Денисенко Наталії Григорівні визначити авторське тлумачення поняття «формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури».

Методично обґрунтованим у роботі є виокремлення поняття «крос-мобільність майбутніх учителів фізичної культури», яке розглядається як

індивідуальна якість здобувачів вищої освіти, що визначає наявність у них гнучких навичок (SoftSkills) вибудовувати власну професійну кар'єру у фізичному вихованні, успішно здійснювати диверсифікацію через розширення змісту фахової активності працювати на межі професії (с. 114).

Значний інтерес становить проведений дослідницею порівняльно-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Заслуговує на позитивну оцінку аналіз професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у таких країнах, як Фінляндія, Австрія, Польща, Чехія, Латвія та Литва, Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина. Також отримує схвалення глибокий аналіз освітньо-професійних програм 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, за якими здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних закладах вищої освіти України (11 закладів вищої освіти України).

Виправдана особлива увага авторки щодо підбору комплексу діагностичних методів, які дисертантка використала для отримання емпіричних результатів, що характеризують рівень сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема: тест-опитувальник «Потреба у досягненні мети»; модифікований тест «Мотивація до успіху та боязнь невдачі»; розроблені дисертанткою тестові завдання (40 запитань із фахових дисциплін); методика «Просування організаційної зміни»; авторська діагностична картка оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; методика «Визначення рівня загальної і соціальної самоєфективності»; опитувальник «Який Ваш креативний потенціал?» та методика «Ви та технічний прогрес».

Детально обгрунтовані методологічні підходи, а саме: компетентнісний, ресурсний, професіографічний, діяльнісний, особистісно орієнтований та акмеологічний мають безпосередній зв'язок із проблемою

формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Окрім методологічних підходів, дисертантка у своєму дослідженні вдало використовує багатовекторну модель системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді блоків – цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного, що засвідчує високу культуру та професійну компетентність і зрілість Наталії Григорівни як науковця.

Вищезазначене дає змогу акцентувати на **науковій новизні результатів дослідження**, повноті їхнього викладення в опублікованих працях. Найбільш вагомими науковими здобутками, що характеризують наукову новизну результатів дослідження Денисенко Наталії Григорівни, є такі: вперше науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; розроблено та експериментально перевірено систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді багатовекторної моделі системи, яка складається з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків; розроблено авторську концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; виявлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: оновлення змістового наповнення освітніх компонентів, визначених освітньо-професійною програмою 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з урахуванням специфіки майбутньої педагогічної діяльності; створення STEAM-освітнього професійно-орієнтованого середовища у закладі вищої освіти, наближеного до реального освітнього процесу в Новій українській школі; розвиток гнучких навичок (Soft Skills) майбутніх учителів фізичної культури у процесі проведення педагогічної практики; реалізація творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через участь у науково-дослідній роботі.

Результати дослідження повною мірою представлені в авторських роботах. За темою дисертації опубліковано 77 наукових праць.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні та впровадженні навчально-методичного забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітній процес закладів вищої освіти. На нашу думку, змістовними є одноосібні монографії, зокрема: «Формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури: теорія та методика» і «Учитель фізичної культури нового покоління: орієнтація на особистість». Підвищують практичне значення отриманих результатів колективні монографії: «Andragogic approach as a basis for the formation of professional mobility of future teachers of physical culture», «Європейський досвід дуальності у перспективах розвитку національної вищої освіти. Інновації у вищій школі в контексті інтернаціоналізації освіти», «Теорія дитячої гри Ф. Фребеля і К. Ушинського та можливості її використання у професійній підготовці мобільно зорієнтованого вчителя фізичної культури». Вдало доповнюють навчально-методичне забезпечення процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури навчально-методичні посібники і розробки, а саме: «Особистісно орієнтоване фізичне виховання в Новій українській школі», «Я в рукотворному світі: Фребель педагогіка в дії», комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смайт» для визнання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Слід відзначити, що основні положення та результати дослідження Денисенко Наталії Григорівни впроваджено в освітній процес українських закладів вищої освіти. Це підтверджено відповідними довідками.

Достовірність наукових положень. Загалом високий рівень дослідження дає підстави стверджувати, що наукові положення й загальні висновки є достовірними. Розроблена методика сприяє вдосконаленню освітнього процесу, спрямована на успішне формування професійної

мобільності майбутніх учителів фізичної культури в умовах закладу вищої освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Оцінюючи позитивно в цілому дисертаційне дослідження Денисенко Наталії Григорівни, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та побажання:

1. Позитивним у роботі є порівняльно-педагогічний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, зокрема сучасних тенденцій освіти Європи та їхнього впливу на формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури (підрозділ 2.2.). Хочеться дізнатися, яким чином можна удосконалювати систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні на основі впровадження кращого зарубіжного досвіду? Які зарубіжні практики (кращі здобутки світового досвіду) професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури можна адаптувати в освітньомусередовищі національних закладів вищої освіти?

2. Логічними за змістом є визначене у дослідженні поняття «академічна мобільність майбутніх учителів фізичної культури», однак його суть потребує уточнення й редагування для посилення інформативності підрозділу 1.3.

3. У межах акмеологічного підходу аналізується самоактуалізація творчого потенціалу студента, його самовдосконалення та бажання до самостійної професійної діяльності. На нашу думку, саме цей методологічний підхід потребує ґрунтовнішої конкретизації.

4. Вважаємо, що авторці слід було ґрунтовніше на с. 232-234 охарактеризувати креативно-моделюючий компонент формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

5. Відповідно до вимог модернізації освітнього процесу в системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури

авторка дисертації звертається до технологічного концепту, який передбачає створення інформаційного простору для самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій (розділ 5). На жаль, бракує аналізу дистанційних форм навчання, актуальних для нових карантинних обмежень.

6. У процесі аналізу організаційно-педагогічної умови, що передбачає реалізацію творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури через науково-дослідну роботу (п. 5.4), варто було б звернути увагу на залучення здобувачів вищої освіти до участі в міжнародних науково-практичних заходах з метою активізації студентської академічної мобільності.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують позитивного враження від науково-теоретичного та методичного рівнів проведеного дослідження, набувають більш рекомендаційного характеру і суттєво не впливають на загальну оцінку рецензованої роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота, її актуальність, зміст, обсяг та наукова новизна, теоретична та практична значущість, обґрунтованість наукових положень, вірогідність висновків, використані методи дослідження, якість оформлення та повнота викладу повністю відповідають чинним вимогам «Порядку присудження ступенів» (пп. 9, 10, 12, 13, 14) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами), щодо докторських дисертацій, а її авторка, Денисенко Наталія Григорівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

ректор Львівського державного університету

фізичної культури ім. Івана Боберського,

доктор педагогічних наук, професор

Євгеній Приступа